

ålder. Solhjulet anträffades dock ej i kombination med några benrester. Några bronsfragment vilka troligen härröra från en rakkniv samt en liten bronsspiral från ett par andra gravar kunna troligen hänföras till samma tid. Detta gäller även flera lerkärl vilka dock ej anträffades i kombination med metallföremål men genom sin typ ha klar bronsålderskaraktär. Av dessa lerkärl voro några enkla brukskärl med rabbigt gods medan andra voro av fint, hårdbränt gods, flera försedda med horisontal- eller vertikaltställda öron. Ett litet starkt skadat lerkärl, prytt med instämplade ringar samt Wendelringavtryck kan möjligen tillhöra ett något yngre skede.

Av efterföljande tidsperiod är järnålderns tredje period klart belagd i fyndmaterialet, delvis i form av sena typer. Bland annat ha bälteringar, remändbeslag och en vapengrav innehållande svärd och svärdskildebeslag samt en spjutspets med tillhörande doppsko till skaffet anträffats från denna period ävensom ett tiotal krumknivar, ofta i kombination med synål och pryl. Krumknivarna gå synbarligen även in i nästföljande period då en i en av skelettgravarna anträffad starkt fragmentarisk fibula av äldre kejsartidstyp låg tillsammans med två krumknivar. Till denna period hör även ett svärd och en sköldbuckla från en brandgrav.

Sammanlagt anträffades rester efter 8 kammar av ben, såväl samman-satta som sådana gjorda i ett stycke. Av dessa kan sannolikt ett par tillhöra folkvandringstid medan de övriga äro yngre. De yngsta fynden utgjordes huvudsakligen av glasflusspärlor och järnnitar, krampor och broddar samt i några fall starkt försmälta bronsföremål. Dessa enkla artefakter inbjuda ej till någon närmare datering men med största sannolikhet tillhöra de till en del vikingatidens formvärld. Säkert daterbar till detta skedes äldre del var emellertid ett likarmat bronsspanne, närmast av typ Birka I, Taf. 79: 1 samt ett fragment av en ornerad armbygel av brons.

Av denna korta redogörelse framgår att gravfältets yttre kronologiska gränser bildas av bronsålderns sista del och vikingatidens äldre skede. De mellanliggande perioderna ha till en del kunnat beläggas och det finnes hopp om att den fortsatta undersökningen ytterligare kommer att kunna komplettera bilden. Huruvida ett kontinuerligt nyttjande av denna begravningsplats förekommit under denna långa tidsrymd är givetvis svårt att med bestämdhet säga på detta stadium men mycket talar för att så kan ha varit fallet.

Per Lundström

MÖJBROSTENENS RISTNING

Flera forskare (v. Friesen, Sune Lindqvist, E. Wessén och statsgeologen Bror Asklund) ha vid olika tillfällen uttalat önskemålet, att den utomordentligt viktiga Möjbrostenen, vars ursprungliga plats vi beklagligtvis

ej känna, skulle på grund av ristningens grundhet och ömtålighet flyttas till ett museum. Till denna mening anslöt jag mig senast år 1948, och eftersom ingen lämplig plats på närmare håll kunde erhållas, flyttades stenen samma år genom Riksantikvarieämbetets försorg till Statens Historiska Museum, där den nu förvaras. En fördel med denna ur andra synpunkter berättigade åtgärd var även, att den viktiga ristningen därigenom kunde undersökas under gynnsammare betingelser än tidigare.

Det bör i det sammanhanget framhållas, att Möjbrostenens ofta granskade ristning hör till de besvärligare. Ristningsytan har många förrådiska vittringar och fördjupningar, som lätt kunna locka granskaren på villovägar, lura honom att se för mycket. Efter en långvarig undersökning i många olika belysningar, vill jag nu ge en bild av Möjbrostenens ristning med de tillägg, som förefalla mig säkra.

Beskrivning: »Grå granit, grovkornig, med vita fältspatkorn i jämn fördelning samt svarta eller svartgröna hornbländepriamorer och något mörk glimmer. Sparsamt med gråvit kvarts. Ristningsytan är delvis betäckt med kristallinisk grön epidot, som ursprungligen bildat en mineralfyllning på en spricka, vilken ristningsytan följer. Under den tunna, ofullständiga epidotbeklädnaden är graniten rödvittad och huggningen har delvis nått ned till detta skikt.» (Statsgeologen B. Asklund.)

Man kan kanske anmärka, att denna vackert skimrande epidotbeklädnad, påminnande om marmor, torde ha varit en av anledningarna till att ristaren har valt just denna sten.

Höjd 2,46 m, största bredd nedtill (nedanför ristningen) 1,56 m.

Fig. 4. Möjbrostenen, uppmätad av Sven B. F. Jansson. Foto N. Lagergren. — The rune stone from Möjbro, Hagby parish, Uppland, repainted by Sven B. F. Jansson 1952.

Som det kanske viktigaste resultatet av den nu utförda granskningen kan anföras, att *ryttaren bär sköld*. Sköldens konturlinje är grund, men fullt säker. Huggningstekniken överensstämmer med övriga linjer i ryt-tarbild. (Runinskriften är däremot genomgående bredare och också kraftigare huggen.) Sköldens diameter är 30 cm. Konturlinjen är på ett par ställen skadad. Upp till till höger kan linjen endast svagt spåras på ett 5 cm långt stycke och ned till till höger finnes en liknande otydlighet; ned till till vänster har en kraftig vittring fördärvat sköldlinjen 10 cm. I sköldens mitt finnes en tydlig fördjupning, till formen nästan kvadratisk. Denna fördjupning är huggen och markerar utan tvivel sköld-bucklan.

En annan ganska överraskande iakttagelse kan göras ned till på stenen. Så vitt jag förstår, kan man här konstatera tillvaron av två djur, det ena framför och nedanför hästens framben, det andra nedanför och bakom bakben och svans. Av det främre djuret iakttog redan O. v. Friesen ett par streck, vilka fick en viss betydelse för hans tolkning av inskriften. Han menar, som bekant, i sitt sista tolkningsförslag, att inskriften om-talar »Frarads stoltaste bedrift» och att denna bedrift också är »åter-gifven på bilden. Mannen på hästen är Frarad i strid med Ane, och nere till vänster ser man ett par knäböjda streck, som kunna tänkas markera den besegrade motståndaren.»¹ Mot v. Friesens tanke har Wolf-gang Krause och E. Wessén gjort invändningar.² Dessa omdiskuterade två böjda streck utgöra enligt min mening delar av ryggen, bakdelen och ett stycke av ett ben i ett djur, som springer snett framför hästen. Ristningen är här starkt vittrad, men djurets konturer äro dock möjliga att följa under de gynnsamma förhållanden som jag, i motsats till tidi-gare undersökare, har fått arbeta under. Ovan djurhuvudet är stenytan urgröpt, men själva huvudet är jämförelsevis tydligt, likaså rygglinjen, benen och svansen. Djuret mäter från nos till svans 41 cm.

Svårare att se äro ristningslinjerna under hästens svans. Att dessa bilda ett djur är jag emellertid övertygad om. Det har ungefär samma typ som det framför hästen springande djuret men är avsevärt mindre och har smalare kropp. Avståndet från nos till svanspets är 34 cm. Linjerna äro här flestades omöjliga att följa, och de äro i stort sett grundare än den övriga ristningen. Att ristaren här har avsett att teckna ett djur är dock, enligt min uppfattning, ofrånkomligt.

Av andra iakttagelser vill jag inskränka mig till att meddela, att hästens rygglinje kan följas hela vägen, även på det ställe, där ryttarens kropp rätteligen borde ha skytt hästen. Man kan emellertid iakttaga att detta 17 cm långa stycke är något grundare än övriga delar av rygglinjen. Anledningen till detta förhållande kan knappast vara någon annan än den, att ristaren har börjat med att hugga hela hästryggslinjen. Han har

¹ Upplands runstenar, Uppsala 1913, s. 3. Kursiverat av mig.

² Se E. Wessén och Sven B. F. Jansson, Upplands runinskrifter, del 3, Uppsala 1949—51, s. 574.

då icke tänkt på att han borde göra ett avbrott, där ryttaren sedan skulle placeras. När han var färdig upptäckte han felet och högg därför icke ned linjen till fullt djup på det ställe, där den icke skulle vara synlig. Linjen skulle alltså kunna sägas vara en rest av den ursprungliga *skisseringen*. Eftersom ristaren ej har huggit detta stycke lika kraftigt som övriga delar av hästryggslinjen, har jag icke genom imålning markerat detta stycke av linjen.

Det vapen som ryttaren håller i handen har ett ganska egendomligt utseende. I dess övre ända finnes en liten klumpliknande utvidgning.

De iakttagelser som här ha meddelats kunna givetvis ge anledning till spekulationer av olika slag. Det är t. ex. frestande att i de båda djuren se slagfältets berömda ulvar *Gere* och *Freke*.

Det vore synnerligen glädjande om iakttagelserna kunde bidra till en säkrare datering och tolkning av det märkliga monumentet. Efter vad som är mig bekant, kommer en undersökning från dessa nya utgångspunkter att publiceras av Wilhelm Holmqvist i ett kommande häfte av denna tidskrift.

Sven B. F. Jansson

NOTES

Stone Age chronology of Southern Sweden. — Oskar Lidén opposes Prof. Otto Rydbeck's view, given in »Fornvännen» of 1950, regarding the interpretation of the find from a settlement at Sjöholmen, near the Ringsjö Lake in Skåne. The discussion centres around the dating of the bird arrow and bone picks made from tubular bones (»grävstickor»), which have appeared at Sjöholmen, together with artefacts and tools of the Ertebölle Culture, as well as pottery belonging to the Pitted Pottery Culture, in what appears to be a culture level quite intact. According to Rydbeck these are all from the same time, and should be dated to the period of the passage grave; the writer, on the other hand, considers the bird arrow and bone picks as belonging to the Mesolithic Age, since they have not been reported in any of the numerous settlements belonging to later homogeneous times either in Sweden or in Denmark. That they occur at Sjöholmen mixed in with finds belonging to later times, only shows that the settlement has been occupied at various times, and that the stratum has been re-stratified as a result of changes in the level of the water. The only known Gotlandic bird arrows — two from the Stora Karlsö cave — are lacking in significance, since they were found there as strangers in surroundings of preponderatingly pitted pottery culture. Judging from the grave deposits — a bird arrow and a bone pick — the Barum grave also belongs to the Mesolithic Age.

Enclosure with cattle instead of a sun symbol? — Carl-Axel Moberg discusses a representation in Bronze Age rock carvings in Bohuslän